

Maja Zeman

RURALNA ARHITEKTURA

XIV. međunarodni kolokvij MIC-a za kasnu antiku i srednji vijek - Ruralna arhitektura i stvaranje srednjovjekovnoga pejzaža i 9. sastanak međunarodnoga odbora za izradu Korpusa europske arhitekture prvoga milenija Motovun 7.-10.6.2007.

Četrnaestu godinu zaredom u istarskom gradiću Motovunu održan je međunarodni znanstveni skup u organizaciji MIC-a za kasnu antiku i srednji vijek, čime je još jednom omogućeno okupljanje i razmjena ideja uglednim domaćim i stranim stručnjacima s polja arheologije, povijesti i povijesti umjetnosti. Nakon tema prošlih skupova MIC-a *Grad u srednjem vijeku* i *Elite i arhitektura*, ove je godine interes sudionika bio usmjeren na ruralnu arhitekturu kasne antike i srednjega vijeka, odnosno njezinu ulogu u transformaciji i stvaranju srednjovjekovnoga pejzaža. Izlaganja su se odvijala dva dana, raspodijeljena u tri sesije popraćene diskusijama, a posljednji su dan za sve sudionike bili organizirani izleti u Poreč i Novigrad.

Tijekom prve sesije, koja je otpočela nakon pozdravnoga govora Miljenka Jurkovića (Zagreb), jednog od pokretača i organizatora skupa, te načelnika općine Motovun Slobodana Vugrinca, iznimno zanimljivima pokazala su se predavanja Nikole Jakšića (Zadar) i Giuliana Volpea (Foggia). Oba izlagača svojim su pristupom problemu uspjela u potpunosti udo-

voljiti zahtjevima teme skupa. Tako je Nikola Jakšić, služeći se pojedinim primjerima s područja Sjeverne Dalmacije - poput crkve u Žažviću ili Sv. Martina u Lepurima kod Benkovca - predočio koliku su ulogu u formiranju srednjovjekovnoga hrvatskog kraljevstva imale rano-kršćanske ruralne crkve koje su naknadno obnavljane i opremane novim liturgijskim namještajem. Giuliano Volpe, istaknuti talijanski arheolog i profesor na Sveučilištu u Foggii, svoje je predavanje posvetio ruralnoj arhitekturi Apulije i južne Italije između kasne antike i ranoga srednjega vijeka, pri čemu je u središte interesa postavio crkvu San Giusto kod Lucere i rješavanje problema pojave velikoga broja ruralnih crkava, vezanih uz naselja ili kasnoantičke vile, koje su osim sakralne imale i druge funkcije, npr. gospodarsku, te su u određenom razdoblju stekle status ruralnih episkopalnih sjedišta. Valja istaknuti kako je predavanje bilo popraćeno vrlo kvalitetnim slikovnim priložima koji su promatraču omogućili vjernu vizualizaciju obrađivana prostora. Nakon kratke pauze uslijedilo je dvodijelno izlaganje Vladimira P. Gossa i Vjekoslava Jukića (Rijeka) posvećeno ruralnoj romanici šireg

zemljopisnog područja - od Skandinavije do Jadrana - s posebnim osvrtom na crkvu Sv. Marka u Vinici. Ranko Starac (Rijeka), čijim je izlaganjem zaključena prva sesija, bavio se rano-kršćanskim ruralnim crkvama otoka Krka, poglavito transformacijama koje su te kulturne građevine različitog tipa doživjele tijekom srednjega vijeka.

Drugi dan skupa obilježio je zamjetno veći broj izlagača. Gian Pietro Brogiolo (Padova) predstavio se predavanjem o crkvama i naseljima između kasne antike i ranoga srednjega vijeka, obrađujući uglavnom primjere iz Sjeverne Italije. Sauro Gelichi (Venecija) u središte je svoga izlaganja postavio samostan u Nonantoli, nedaleko Modene. Osnovan 752. godine od benediktinca Anzelma, rođaka langobardskog kralja Astolfa, samostan je raspolagao značajnim materijalnim dobrima te se nametnuo kao pokretač transformacije okolnoga teritorija. Stoga je i izlagačeva pozornost bila

prije svega usmjerena na rezultate arheoloških istraživanja, čiji je cilj bio ispitati odnose samostana i okolnih naselja. Monumentalnim pejzažem južne Burgundije romaničkoga razdoblja bavio se Nicolas Reveyron (Lyon), s posebnim osvrtom na one sakralne građevine čiji su prvobitni tlocrti uspješno rekonstruirani zahvaljujući arheološkim i konzervatorskim zahvatima. Arheološkoj tematici posvetili su se u zajedničkom izlaganju i Thomas Creissen (Limoges) i Didier Delhoume (Pariz), koji su ponudili sintezu rezultata istraživanja provedenih na ruralnim crkvama francuske pokrajine Limousin.

O skulptorskoj dekoraciji ruralnih crkava ranosrednjovjekovne Toskane izlagao je Riccardo Belcari (Firenca). Pritom je iznio nova saznanja do kojih je došao tijekom istraživanja provedenih u sklopu projekta *Corpus Architecturae Christianae Europae (saec. IV - X)*. Giovanna Bianchi (Siena) govorila je o ruralnoj

arhitekturi dijela toskanskog teritorija poznata pod nazivom Maremma Settentrionale, gdje se već dvadeset godina vrše sustavna arheološka istraživanja. U fokus izlaganja postavila je složen proces razvoja i transformacije rano-srednjovjekovnih naselja, čije se formiranje veže uz djelatnost istaknutih predstavnika svjetovne i crkvene vlasti, te istaknula važnost povezivanja rezultata različitih vrsta arheoloških istraživanja u pokušaju ocrtavanja srednjovjekovnoga pejzaža i povijesnog okvira njegova nastanka. Da se kao dokumentom, u cilju stjecanja novih saznanja, uz pisane spomenike možemo služiti i onim likovnim, dokazao je Xavier Barral I Altet (Rennes) na primjeru tapiserije iz Bayeuxa, čiji su mu bogati prizori poslužili u pokušaju rekonstrukcije ruralnoga romaničkog pejzaža. Tiziana Franco (Verona) pažnju je usmjerila na romaničku crkvu Sant' Andrea di Sommacampagna jugozapadno od Verone. Na njezinu je primjeru iznijela nove spoznaje o organizaciji liturgijskoga prostora, odnosno pojavi zidanih oltarnih pregrada i njihovu suodnosu sa slikanom dekoracijom u župnim crkvama i kapelama ruralnoga tipa.

Dva su izlaganja bila posvećena crkvi Sv. Foške smještenoj nedaleko zaselka Batvači kraj Perolja. Konzervator Ivan Matejčić (Poreč) usredotočio se na problematiku njezine arhitekture i datacije, dok je predmet istraživanja Nikoline Maraković (Zagreb) bila slikana dekoracija te istarske romaničke građevine. U vrlo jasno koncipiranu i sadržajno bogatu izlaganju, ta se mlada znanstvenica posvetila ikonografskoj i stilskoj analizi potpuno očuvana prikaza Uzašašća. Navodeći slična slikarska ostvarenja, bez inzistiranja na izravnim analogijama, postavila je to vrijedno i originalno slikarsko djelo - već ranije označeno kao primjer "benediktinske umjetnosti" - u okvire zapadnoeurop-

ske romanike. Eduardo Carrero (Palma de Mallorca), u posljednjem predavanju ovogodišnjega motovunskog kolokvija, tematizirao je važnost biskupa Ramona (1104.-1126.) u organizaciji i umjetničkoj produkciji ruralne biskupije Roda de Isábena.

Kolokvij je zaključen predstavljanjem 13. broja časopisa *Hortus artium medievalium*, koji je prvi put doživio dvosveščano izdanje, i 9. sastankom međunarodnoga odbora za izradu Korpusa europske arhitekture prvoga milenija. Već tradicionalno, druženja u Motovunu završavaju obilaskom istarskih gradova i spomenika. Ove su godine, kao što je već spomenuto, organizirani posjeti Poreču i Novigradu, gdje je u ulozi domaćina nastupio istarski konzervator Ivan Matejčić. Sudionike je upoznao s novim saznanjima do kojih je došao tijekom višegodišnjih istraživanja ranosrednjovjekovne kapele u kompleksu Eufrazijane i novigradske katedrale, a poseban je interes prisutnih pobudio, svojom arhitekturom i postavom, novoizgrađeni novigradski lapidarij.

Iako namijenjeni uskom krugu stručnjaka, medievista, simpoziji MIC-a odavno su poznati široj znanstvenoj i stručnoj javnosti te su, postojanošću održavanja i kvalitetom programa, zauzeli zavidno mjesto među sličnim manifestacijama organiziranim u Hrvatskoj. Obilježen nešto manjim brojem izlagača - ukupno sedamnaest - i ovogodišnji je motovunski skup uspio zadržati kvalitetu dosadašnjih, a upravo su u takvu okruženju do izražaja mogli doći pripadnici mlade generacije, čiji je pristup zadanoj temi bio na visokoj znanstvenoj razini. Sva će izlaganja svoje tiskano izdanje doživjeti u idućem broju *HAM*-a, čije se predstavljanje očekuje na jubilarnom petnaestom kolokviju MIC-a.